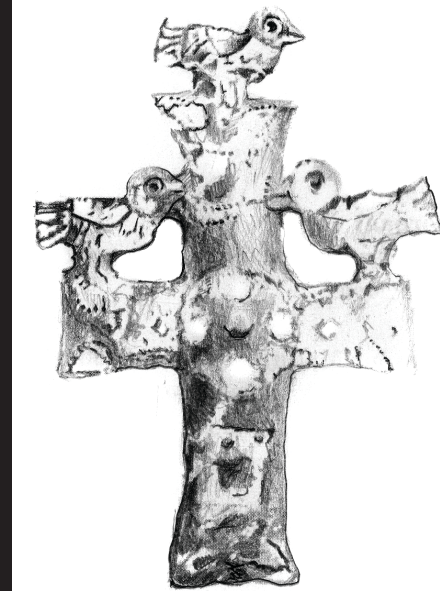

САВРЕМЕНА СРПСКА ФОЛКЛОРИСТИКА

VI

САВРЕМЕНА
СРПСКА
ФОЛКЛОРИСТИКА
VI

УФС

УДРУЖЕЊЕ
ФОЛКЛОРИСТА
СРБИЈЕ

Универзитетска
Библиотека
"Светозар Марковић"

Центар за културу
"Вук Караџић",
Лозница

Рецензенти

Проф. др Снежана Самарџија
Проф. др Валентина Питулић
Проф. др Немања Радуловић
Проф. др Зорица Несторовић
Др Јелена Јовановић, виши научни сарадник,
дописни члан САНУ
Проф. др Весна Марјановић
Др Сања Златановић, виши научни сарадник

**САВРЕМЕНА
СРПСКА ФОЛКЛОРИСТИКА
VI**

Зборник радова

Уредници

Др Данијела Петковић
Проф. др Бошко Сувајцић

Удружење фолклориста Србије
Универзитетска библиотека „Светозар Марковић”
Центар за културу „Вук Караџић“ у Лозници

Београд – Тршић
2019.

Маја Радивојевић¹ UDK 781(=135.1)(497.11 Petrovac na Mlavi)
Музиколошки институт САНУ²
Београд

**ДИЈАХРОНИЈСКА ПЕРСПЕКТИВА (ДИС)КОНТИНУИТЕТА
ВОКАЛНОГ И ВОКАЛНО-ИНСТРУМЕНТАЛНОГ
ИЗРАЖАВАЊА ВЛАХА
У ОКОЛИНИ ПЕТРОВЦА НА МЛАВИ**

Музика влашке етничке заједнице у Србији до сада је окупирала пажњу етномузиколога, који су акценат стављали првенствено на инструменталну праксу, док су облици вокалног и вокално-инструменталног изражавања нешто мање проучавани. Разлог јесте језичка баријера, као и чињеница да је инструментална музика Влаха очувана у знатно већој мери него друга два поменута вида њеног изражавања, што је и био подстицај да се управо њима сада посвети већа пажња. Тако ће ова студија представљати покушај сагледавања вокалног и вокално-инструменталног влашког музичког изражавања у дијахронијској перспективи: од краја седамдесетих година прошлог века до данашњих дана, и то на подручју општине Петровац на Млави. Ово је омогућено захваљујући увиду у аудио-снимке које су на поменутом простору начинили петровачки новинар Владимир Пауновић (спорадично, у временском периоду од седамдесетих година прошлог века, па до почетка двехиљадитих година), као и етномузиколог Љубинко Миљковић (средином деведесетих година прошлог века). Актуелну музичку праксу забележила је ауторка студије, спроводећи теренска истраживања у протекле четири године. Циљ је да се детектују промене настале у поменутом временском периоду, које се најпре огледају у жанровској редукцији, и у „страним“ утицајима на актуелну праксу, али и да се издвоје потенцијални непромењени елементи, заједнички за посматрани временски период. Регистроване промене ће уједно помоћи да се сагледају и различити начини испољавања етничког идентитета Влаха путем музике.

Кључне речи: влашка музика, вокална/вокално-инструментална пракса, приватно/јавно музичко изражавање, етнички идентитет.

¹ маја.etno@gmail.com

² Студија је резултат рада на пројекту *Идентитети српске музике од локалних до глобалних оквира: традиције, промене, изазови* (бр. 177004), који финансира Министарство за просвету, науку и технолошки развој Републике Србије.

Влашка музика која се негује у млавској области до сада је окупирала пажњу истраживача у незнатној мери, те се указала потреба за детаљнијим проучавањем ове материје.³ Будући да су пређашња (скромна) етномузиколошка истраживања влашке музике на поменутом простору била махом усмерена на инструменталну праксу, текућа студија бавиће се вокалним и вокално-инструменталним облицима музичког изражавања ове заједнице. На територији петровачке општине живи унгурјански влашки ентитет, а о томе ко су они и одакле долазе, овом приликом неће бити посебно писано, будући да је ово питање дотицано у досадашњим етномузиколошким студијама, и да то сада није главни фокус (уп: Vlahović 1984; Големовић 2016; Радивојевић 2019). Ипак, ово је важно знати, јер ћемо се, услед недостатка релевантних података о музици Влаха из околине Петровца на Млави, позивати на студије које се баве овим ентитетом у другим крајевима североисточне Србије.

У домаћој етномузиколошкој литератури која обрађује музику Влаха у североисточној Србији,⁴ налази се сразмерно мали број студија посвећених вокалној музици, а још мањи број оних који се баве музиком забележеном на територији општине Петровац на Млави. Конкретно, од преко седамдесет јединица, међу којима су етномузиколошке публикације и студентски рукописни радови, музика Влаха на поменутом простору разматрана је у свега осам студија, које се махом баве инструменталном праксом. Прве су „терен сондирале“ сестре Јанковић, које су акценат ставиле на плес, али су у својим студијама приложиле и нотне записе мелодија које су те плесове пратиле, уз напомену на којим инструментима су одсвиране (1937; 1940). Почетком 70-их година прошлог века Драгослав Девић бавио се анализом мелодија одсвираних на *дудурејшу* (1974/2001), да би се овом терену вратио тек крајем 80-их, када је објавио студију о ансамблу фрулаша из Витовнице (1988). Он је у то време вршио систематичнија истраживања влашке музике у области Црноречја, која су резултирала обимном

3 Млава представља област у североисточној Србији која се налази са обе стране реке Млаве, обухвата територију општине Петровац на Млави и део општине Мало Црниће. Простире се од Горњачке Клисуре до равнице Стига, са североисточне и источне стране је ограничена Пеком, са јужне стране се простире до огранака Златовске главчине, са југозападне стране до реке Мораве, а са севера се продужава у млавску долину. Цела област има 37 села. (уп: Јовановић 1903; Орштина Petrovac на Млави, 2016)

4 Детаљније податке о проучавању влашке музике у различитим гео-културним областима североисточне Србије видети у: Радивојевић 2019б.

монографијом (1990), док је Димитрије Големовић у истом периоду своје интересовање усмерио на подручје Ђердапског Подунавља. Будући да су ова два етномузиколошка ауторитета музичко наслеђе Влаха истраживала у другим гео-културним областима, то може бити разлог што је проучавање у области Млаве током 80-их година XX века било готово у потпуности запостављено. Од 90-их ситуација се променила, па су чак два велика истраживача, Димитрије Големовић и Љубинко Миљковић,⁵ своју пажњу усмерили на влашку музику у околини Петровца на Млави, али ниједан од њих није објавио резултате својих истраживања у том периоду. Почетком овог века почиње нешто интензивније објављивање студија, као и студентских радова (Дурлић, Бојковић 2005; Мартиновић 2009). Тада је настала и монографија Славољуба Гацковића о *петрекаџтури*, у којој су представљени и примери овог жанра забележени у млавској области (2000), што су уједно и први објављени нотни примери влашке вокалне праксе са ове територије.⁶

Актуелна теренска истраживања влашке музике у околини Петровца на Млави започела је 2015. године ауторка текуће студије, за потребе своје докторске дисертације. На простору ове општине током четворогодишњег периода (2015–2019) истражена су села Старчево, Рановац, Кладурово, Витовница, Лесковац, Стамница, Манастирица, Рашанац, Орешковица, Мелница и сам град Петровац, где данас живи и ради велики број људи из околних села.⁷ Осим теренских истраживања која су подразумевала интервјуисање локалних певача, током последње три године вршена су и снимања разних фестивала и културно-уметничких манифестација који су у потпуности или делимично посвећени влашкој музици.⁸ У

5 Аудио снимци Д. Големовића овом приликом нису узети у обзир, јер аутор тек планира њихово објављивање, те за сада нису доступни јавности. Теренски снимци Љ. Миљковића похрањени су у Фоноархиву Музиколошког института САНУ, и заведени под шифром ДК–13. Обухватају 35 примера вокалне и вокално-инструменталне праксе, забележене у Манастирици, Бусуру, Врбници, Старчеву, Рашанцу и Дубочки.

6 У књизи се налази 5 примера петрекаџтуре из млавске области. Транскрипције и анализу примера урадила је етномузиколошкиња Сања Радиновић (уп. Гацковић, Радиновић 2000).

7 До сада је снимљено 95 примера вокалне и вокално-инструменталне праксе, који се чувају у приватној архиви ауторке студије.

8 Реч је о следећим културним дешавањима: *Старчевачко посело* у Старчеву (2017), *Гергина* у Неготину (2018), *Омољанца* у Церемошњи (2018), *Балкански фестивал влашке културе и обичаја* у Манастирици (2018), *Играј, певај, Србијо* у Породину (2018), *Стишко посело* у Заови (2018), *Великогоспојински сабор* у Витовници (2018), *Сабор игре* у Слатини (2018), *Хомољски мотиви* у Кучеву (2018, 2019).

контексту актуелних истраживања влашке традиције у области Млаве неизоставан је и пројекат *Буђење свести о националној култури и припадности Влаха са фокусом на младе*, у оквиру којег је, између осталих, спроведено и етномузиколошко истраживање Млаве у два наврата, 2016. и 2017. године, а у којем је учествовала и ауторка студије (Големовић 2016; Radivojević 2016; Regionalna razvojna agencija „Branicevo–Podunavlje“ d. o. o. , 2017). Ово су уједно и прва систематична истраживања влашке музике у петровачкој општини, будући да су, као што је већ наведено, дотадашња проучавања вршена спорадично, и да су била усмерена најчешће на конкретне жанрове, инструменте или ансамбле.

Због већ констатоване чињенице да је вокално и вокално-инструментално наслеђе Влаха из околине Петровца на Млави запостављано у досадашњим етномузиколошким радовима, у текућој студији покушаћемо да сагледамо дијахронијску перспективу (дис) континуитета поменутих видова музичког изражавања, што нам омогућују пређашње поменути снимци истраживача, али и актуелна музичка пракса забележена од стране ауторке овог рада. Овоме ће бити прикључена и теренска снимања манифестације *Такмичења села*,⁹ која је обављао Владимир Пауновић, петровачки новинар у пензији, а која ће заједно са снимцима Љубинка Миљковића представљати главни материјал за музичку ретроспективу. Поменути звучним изворима биће прудружени и примери са диска Славице Јовић Колеровић, начињени 1979. године у *Студију М* Радио Новог Сада, што укупно представља 9 објављених нотних записа (уп: Гацовић, Радиновић 2000; Дурлић, Бојковић 2005; Големовић 2016; Radivojević 2016) и 178 примера звучног материјала, на основу чега се може видети да је у поређењу са оскудним публикованим записима влашке вокалне праксе млавског краја, звучна грађа далеко богатија. Сагледавање ће бити урађено на два нивоа: на нивоу јавног (различите културне манифестације и фестивали) и на нивоу приватног музичког изражавања Влаха. Недостатак који се јавља јесте немогућност праћења синхронијске перспективе од 70-их година прошлог века, па готово све до бележења музике

9 Поменути снимци похрањени су и у Фоноархиву Музиколошког института САНУ у Београду. Конкретно, ради се о дигитализованим снимцима заведеним под шифром ДК-11 и ДК-12. Реч је о аудио записима манифестације *Такмичења села* у општини Петровац на Млави, које је Пауновић снимио у следећим селима: Манастирица (1970), Лесковац (1980, 1986, 1988), Кладурово (1985/6), Старчево (1987, 1990), Ждрело (1988), Мелница (1988, 1990, 1992), Ћовдин (1988), Рашанац (1989), Стамничка Река (90-их година XX века), Рановац (1988, 1991), Велико Лаоле (1996), Бусур (1996), и Дубочка (нема података о години снимања). На њима се налази укупно 41 пример влашких песама.

у последње три године, услед недостатка снимака који би то омогућили, али је свакако драгоценост увида у начин на који се музика мењала кроз време, макар и кроз спорадичне њене појаве. Други део рада биће усмерен на сагледавање утицаја, музичких и ванмузичких, који су довели до тога да се влашка традиционална музика промени, и који су креирали однос музике и влашког идентитета у разматраном временском периоду.

Вокални и вокално-инструментални жанрови

Обилазак петровачких села током последње четири године, као и праћење музичких фестивала који су у потпуности или делимично посвећени влашком наслеђу, показују да су највитаљнији облик интерпретирања влашке традиције плесови, потом влашка инструментална музика, а да су вокални и вокално-инструментални облици најмање заступљени.¹⁰ Ово је донекле и разумљиво, ако се осврнемо на чињеницу да влашке инструменталне мелодије и плесове данас изводе и Срби који су већинско становништво у овој области,¹¹ а да им је језичка баријера онемогућила и реинтерпретацију вокалних жанрова, који су тако постали маргинализовани у одређеној мери (овоме у прилог говори и податак да неки Власи не говоре влашки језик). Као што је већ поменуто, влашку музику у временској перспективи која обухвата период од 70-их година прошлог века до данас, на простору општине Петровац на Млави, посматраћемо на нивоу јавног и приватног музичког живота Влаха, и то паралелно, у оквиру сваког жанра понаособ. Забележени жанрови на оба нивоа музичког изражавања биће представљени према степену њихове појавности данас (од оних који су највитаљнији, до оних који су у потпуности запостављени), а то су: у јавној сфери **песме опште намене**, а у приватној **сâ kâнта**, **петрекџтура**, **дечије песме** и **песме за децу**, **баладе**, **свадбене песме**, **кџнџик дâ мута**, **додолска** и **прелска** песма.

Прва и најдоминантнија група влашких песама које егзистирају на територији Млаве јесу **песме опште намене** (127 звучних примера). Оне се данас у приватном животу Влаха изводе солистички, иако

¹⁰ Ово је приметно и код српског становништва, не само у области Млаве, већ на територији целе Србије.

¹¹ О усвајању влашких инструменталних мелодија од стране Срба у Хомољу већ је писано (уп. Радивојевић 2019а), а нешто више о овом феномену у области Млаве биће говорено у даљем току студије.

су казивачи изнели податке да су у прошлости овакви вокални облици извођени и групно и то једногласно, премда групе нису биле бројчано велике (2–4 певача) (уп. Radivojević 2016). То су, заправо, примери влашких песама које су снимане или компоноване током социјалистичког периода, и које су готово сви интервјуисани певачи (у актуелној пракси) учили са неког постојећег снимка, од певача који су данас, а и раније, били влашки певачки узори.¹² Ове песме имају различиту тематику, често љубавну. Карактеришу их велики опсежи мелодија (често преко октаве), скоковито мелодијско кретање, чије упоришне тачке могу чинити тонови анхемитонске (инфра)пентатонске, дурске или молске лествице, и завршетак на првом ступњу лествице, условно речено in F (уп. Големовић 2016). Казивачи из околине Петровца на Млави изнели су и два занимљива становишта која се тичу порекла ових песама: једни сматрају да су то „старе влашке песме“, док су други изнели податак да су ове песме преузете из румунске традиције и препеване на влашки језик, за шта, за сада, имамо само неколико звучних доказа.¹³ Аудио записи песама опште намене у приватном животу Влаха из 70-их и 80-их година изостају, док се неколико вокалних солистичких примера могу наћи на снимцима из 90-их година XX века.¹⁴ Приликом њихове интерпретације у јавном простору, долази до трансформације у вокално-инструментални израз. Примери јавног музичког изражавања су бројни, и на основу њих сазнајемо да су ове песме од 70-их година до данас извођене солистички уз пратњу оркестра. Чланови оркестра који су пратили певаче солисте били су етнички мешовити: у њима су учествовали како Власи, тако и Срби. Ово је недвосмислено утицало и на начин извођења музичке пратње и на аранжмане који су рађени у радијском (српском) маниру, који подразумева хармонски начин мишљења, стран влашкој музици.

12 Међу њима су Славица Јовић Колеровић, Катица Аранђеловић, Слободан Лекић, Станиша Пауновић, Бранко Олар, Радојка Матушић, Гордана Стојићевић и други.

13 Пронађено је неколико примера румунских песама које имају сличну мелодију и текст као и примери влашких песама забележених у млавском крају, али и другим крајевима североисточне Србије (уп. <https://www.youtube.com/watch?v=kNKfBYyft90>; <https://www.youtube.com/watch?v=PGZUOZ1Cb4I>; <https://www.youtube.com/watch?v=k-f9KH8Q7bM>; <https://www.youtube.com/watch?v=HYFe7gMM5zo>). Проналажење компатибилних примера румунске музике отежано је због непознавања оригиналних назива ових песама на румунском језику.

14 Међу њима је и мелодија песме *Шта ће мени чак и пола Срема* која је препевана на влашки језик. Примери препевања српских песама на влашки језик су малобројни, и могу се пре посматрати као изузетак, него као правило.

Када се говори о аранжманима, треба поменути компакт диск Славице Јовић Колеровић, учитељице у пензији из Рановца, која је направила трајне снимке влашких песама у Радио Новом Саду, а која је велики узор певачима у млавском крају. Ови примери начињени су 1979. године, а занимљиви су због чињенице да су их продуцирали Румуни из српског дела Баната. Они су направили аранжмане са уочљивим призвуком румунског мелоса, највише кроз употребу цимабала, типичног румунског и нетипичног влашког инструмента. Међу песмама опште намене забележеним у актуелној пракси (и у јавној и у приватној сфери влашког музицирања), налазе се и примери преузети са овог диска, премда „румунски“ аранжмани нису копирани. Остала извођења забележена на јавној музичкој сцени млавског краја током посматраног педесетогодишњег периода, посебно она са аудио-снимака В. Пауновића, као и са аудио-снимака ауторке студије, подразумевају и интерпретацију песама из других крајева североисточне Србије насељених Власима (околина Бора, Зајечара и Бољевца). Захваљујући томе, уочава се процес унифицирања влашке музике, тј. губљење локалних специфичности вокалне праксе. Осим тога, увид у литературу открива да се изгубио и начин извођења типичан за влашке песме: на поменутиим снимцима није уочљиво светло певање полуотвореним устима и стегнутим грлом, као ни извођење у фалсетном регистру.¹⁵

Песме везане за **посмртни ритуал** још увек егзистирају у актуелној музичкој пракси, што не чуди ако се у обзир узме чињеница да управо овај ритуал заузима централно место у традиционалној култури Влаха. Песма за дозивање покојника, или на влашком *să cânta*,¹⁶ највиталнији је облик у овој групи. Карактеристична је по томе што је певање испресецано правим плакањем или његовом ономатопејом. Одликује је и почетак речју „скуале“, што значи „устани“. Функција ове песме је да позове покојника да се врати на „овај свет“ током даћа или помана, или приликом одласка на гробље за разне празнике, како би видео шта су му све укућани и фамилија спремили. Иако се поменута форма у актуелној пракси изводи у готово свим истраженим селима

¹⁵ Описан начин певања није забележен на територији Млаве, али јесте у области Хомоља и Црноречја, у којима такође живе Власи Унгурјани (уп: Девећ 1990; Литвиновић 1997; Golemović 2005). Осим тога, казивачи на терену су описали да су у прошлости жене певале „танко и високо“, те се може претпоставити да је овакав начин певања био карактеристичан и за околину Петровца на Млави (уп. Radivojević 2016).

¹⁶ Влашке речи овом приликом биће писане ћиричним писмом, јер фонетска транскрипција влашког језика, према правилнику донетом 2014. године од стране Националног савета Влаха, подразумева подједнако употребу и ћирилице и латинице.

петровачке општине, звучно је забележен само један пример у селу Старчеву 2016. године, јер друге мештанке нису желеле да је интерпретирају ван оригиналног контекста, чиме се потврђује очуваност њене функције. Ово је вероватно био разлог што се ни на снимцима Миљковића и Пауновића не налази ниједан звучни запис овог облика посмртног певања.

Петрекајтура – испраћајница, тј. песма за испраћај покојника, један је од најархаичнијих влашких жанрова, којем у млавском крају прети нестанак (5 нотних и 8 звучних примера). Током теренског истраживања у последње четири године, ова форма забележена је у само два петровачка села: у Манастирици, где се *петрекајтура* још увек активно изводи у аутентичном контексту, и у Старчеву, где је отпевана по сећању и, према казивању певачице, не изводи се у оквиру посмртног ритуала више од двадесет година. Из литературе сазнајемо да је на простору општине Петровац на Млави овај жанр био заступљен још и у селима Бусур, Витовница, Кладурово, Мелница и Рановац, где их данас нема (уп. Гацовић, Радиновић 2000). Славољуб Гацовић забележио је више различитих мелодијских образаца *петрекајтуре* на подручју Млаве, а сви су били извођени антифоно од стране четири жене (две и две), с тим да је антифонија могла да буде и канонска (Гацовић, Радиновић 2000). Године 1995. Љубинко Миљковић бележи извођење *петрекајтуре* у селима Манастирица и Бусур, и то на пређашње описан начин. Промене које можемо детектовати у актуелној пракси односе се на број жена које песму изводе (данас две уместо четири), што је утицало да нестане и антифон начин певања, будући да је већина жена „специјализованих“ за ову врсту певања умрло, а нове генерације нису усвојиле ову вокалну форму. Међутим, мелодијски образац *петрекајтуре* из Манастирице, који је забележен у Гацовићевој књизи, као и оне на Миљковићевом снимку, задржан је до данас.

Иако је извођење *петрекајтуре* првобитно везано за приватну сферу музицирања, данас можемо пратити тенденцију његовог преношења у јавни простор. Пример за ово јесте снимак реконструкције комплетног циклуса *петрекајтуре* од стране три мештанке из петровачких села, која је постављена на сајт *YouTube* (уп. https://www.youtube.com/watch?v=6maamF_LTNg), те тако постала доступна широј јавности.¹⁷ Како сазнајемо из разговора са једним од иницијатора за трајно бележење поменуте *петрекајтуре*, циљ

¹⁷ Ово није усамљен случај јавног извођења *петрекајтуре*, будући да је на БЕМУС-у 2018. године изведен управо овај облик певања, али са простора Црноречја. Ипак, ово су два (до сада позната) изузетка, јер се песме за испраћај покојника изводе готово увек у приватној сфери влашког музицирања.

оваквог подухвата јесте презервација и преношење овог облика на млађе генерације, јер су Власи постали свесни посебности поменуте форме и опасности од њеног нестанка, што се може схватити и као један од видова обнове и чувања влашког идентитета путем музике. Циклус *петреќатура* са поменутог снимка карактерише познати мелодијски образац из Манастирице, изводе га три жене антифоно, али антифонија није канонска током целе песме, јер извођачице вероватно нису свесне значења које овакав вид интерпретирања има у песми.

Дечије песме и песме за децу у млавском крају обухватају успаванке, разбрајалице, цуцалице, као и једну песму која се изводи уз игру (1 нотни пример и 12 звучна). Током последње четири године забележено је девет примера, али се те песме данас не изводе деци, већ живе у сећању казивачица. Да је дечије стваралаштво било веома богато, сведочи и публикована збирка дечијих народних песама написана на три влашка дијалекта. У њој су забележени поетски текстови, али, нажалост, не и мелодије песама. У актуелној пракси, и то на сцени, изводи се једна дечија песма уз игру *Унђе ај фост ун мјалуље*, која је забележена и на снимцима Владимира Пауновића и Љубинка Миљковића.

У жанрове који су се готово у потпуности изгубили у млавском крају спадају влашке **баладе** – дуге наративне песме које изводе двојица *лантара*/виолиниста (1 нотни пример и 24 звучна).¹⁸ За овај вокално-инструментални облик су многи казивачи на терену рекли да представља „праву изворну влашку музику“, али се пракса певања оваквих песама уз виолину (*ланту*) на простору петровачке општине угасила средином прве деценије XXI века (уп. Дурлић, Бојковић 2005). Форма влашке баладе, позната у литератури и у другим крајевима североисточне Србије насељене влашким унгурјанским ентитетом, садржи инструментални увод, интерлудијуме и коду, одсвиране на две виолине, испресецане вокално-инструменталним деловима који доносе причу, а певач је први виолиниста (уп. Јанковић 1969; Девећ 1990; Големовић 2016). По правилу су у парландо рубато систему, спадају у чувени влашки *де дор* (или, како казивачи воле да кажу, „влашки севдах“) и изводе их мушкарци, од којих је први виолиниста и певач. На основу снимака из 70-их и 90-их година прошлог века сазнајемо да је овакав вид музицирања био веома виталан у петровачком

18 У овом контексту треба поменути и констатацију Саве Јанковића из 1969. године да су се баладе мање изводиле у Хомољу и Млави него у неготинском крају, те и ово можемо узети као један од разлога што је овај облик нестао из актуелне праксе петровачких села (уп: Јанковић 1969).

крају, а снимљени примери представљају комплетне приче, чија извођења трају и више од пола сата. Поменуте баладе забележене су само у приватној сфери музичког изражавања, док их на сцени у овом крају нису изводили (бар то не сазнајемо на основу снимака и интервјуа). Промене које се детектују на поменутим снимцима, у односу на примере из литературе забележене у другим крајевима, односе се на број извођача: на снимцима из Млаве је могао да буде само један виолиниста, који пева и прати себе на виолини,¹⁹ или само свира инструменталну пратњу, док причу доноси певач који не свира. У актуелној пракси успели смо да забележимо одломке две баладе у селу Рановцу, које је извела само вокално и то – жена.²⁰ Оно што је у музичком смислу задржано јесте мелодијски образац и карактеристична цезура у слогу. Ове песме су се могле изводити на свадби, углавном након ручка, и то за ужи круг људи. Говори се да су биле скупо плаћане, а музичари *лаптари* који су их изводили били су веома цењени.

На сличан начин *лаптари* су изводили и друге *де дор* песме, међу којима су биле и оне свиране на даћама/поманама. Пример те врсте забележио је и Љубинко Миљковић 90-их година XX в., али их у актуелној пракси готово нема. За ову прилику *лаптари* су могли да изведу неку постојећу „жалосну“ (*де дор*) песму или да осмисле текст на лицу места специјално за покојника (ово је, такође, било плаћано). Једну овакву песму осмислила је и извела певачица у селу Старчеву 2016. године (за потребе нашег снимања), такође без инструменталне пратње.

Од **свадбених песама**, у актуелној пракси, али не и у аутентичном контексту, забележена је само „Скуаће мума турта“ у солистичком извођењу певачица из Старчева и Рановца.²¹ Исти пример забележио је 1995. године Љубинко Миљковић у Манастирици, али ју је интерпретирао мушкарац. Певачице које су је извеле у актуелној пракси потврдиле су да су песму научиле са снимка Станише Пауновића (уп. <https://www.youtube.com/watch?v=Vz6iDCzkvrQ>), и да је нису чуле у оригиналном контексту.

19 Овакав начин извођења у актуелној влашкој пракси црноречке области бележи Ана Литрић у дипломском раду (уп. 2018).

20 Пракса извођења балада од стране жена позната је у литератури, и то у области Црноречја и Звижда. У овим крајевима су жене, такође, певале баладе без инструменталне пратње (уп. Рајић 1989; Девић 1990).

21 Песма са истим поетским текстом, али другачијим мелодијским обрасцем забележена је у Црноречју (уп. Девић 1990). Такође, пример са готово истим текстом и мелодијом егзистира и у румунској традицији, али се чини да казивачи на терену тога нису свесни (уп. <https://www.youtube.com/watch?v=HYFe7gMM5zo>).

Песме без речи, односно *кѝнѝк да мута*, такође су нестале из актуелне праксе. Ово је подразумевало певање било које песме (опште намене) на неутралном слогу (често је то био слог „ла“), и то у фалсетном регистру (уп. Рајић 1989; Девић 1990; Литвиновић 1997; Милосављевић 2003). Године 2016. у Старчеву једна од казивачица извела је мелодију познате влашке песме на неутралном слогу, али не у фалсетном регистру, како би демонстрирала праксу која је заборављена (уп. Рађивојевић 2016).

Додолске песме су такође нестале из актуелне праксе, али и из сећања наших казивача. Ипак, у литератури наилазимо на један пример забележен у селу Ждрелу 1991. године (уп. Големовић 2016). Исти је случај и са **прелском песмом** о Светом Василију, изведеном уз пратњу штапића од дуње (Големовић 2016).

Утицаји музичких култура у окружењу на влашку музику

Разлог за горе наведене промене које су настале у влашкој вокалној и вокално-инструменталној музици од 70-их година прошлог века до данас, треба потражити у ширем друштвено-историјском контексту. Први проблем на који се наилази јесте питање идентификације и самоидентификације Влаха, о којем је ауторка исцрпније писала у једној од својих студија, те ћемо се овде на то само укратко осврнути (уп: Рађивојевић 2019б). Како сазнајемо из различитих извора, Власи су се све до почетка овог века најчешће изјашњавали као Југословени или Срби (што је и данас доминантна појава). Етномузиколог Миодраг Васиљевић у својој студији из 1963. године говори да су на простору североисточне Србије све заједнице живеле у слози и љубави и да „нема уопште племенске страсти и зађелица какве се могу наћи у другим покрајинама наше земље“ (1963: 66). Такође истиче да је у то време почео да јача српски утицај у влашким селима, и наводи да се Власи у тим крајевима „још од далеких времена“ сматрају Србима, а да је једина разлика која се у време његовог истраживања могла назрети између ове две заједнице, заправо матерњи језик: „једни се сматрају Србима са влашким, а други Србима са српским матерњим језиком“ (Васиљевић 1963: 66). Етнолог Петар Влаховић такође наводи да су Власи у Србији сачували „свест о припадности Србима“ (1984: 267), а Миле Недељковић пише да су „измешани са Србима, уз веома приметне

словенске елементе у генези, култури, језику и обичајима“ (2001: 44). Њихово влашко изјашњавање у прошлости, етномузиколог Растко Јаковљевић види „само као додатни идентификацијски токен, пре него истинску разлику или самоидентификацију“, али наводи да их данас власти препознају као истински дистинктивну етничку групу или мањину (уп. 2011: 111). Према подацима из рукописног рада Драгана Андрејевића, које су нам уступили чланови влашког удружења *Гергина* из Неготина, од око 300.000 Влаха, колико се сматра да их има у североисточној Србији, данас се чак 200.000 њих изјашњава и даље као Срби, њих 40.000 као Власи, а око 4.000 њих као Румуни (уп: <http://www.gergina.org.rs/>).²²

Будући да је српски идентитет Влаха у прошлости био, а и данас јесте јак, било је веома лако вршити музичке „интервенције“ од стране српских музичара, јер Власи нису пружали отпор у том смислу. Тако је већ од 80-их година оркестар Културно-просветног центра (КПЦ) Петровац на Млави, који је неговао радијски, западноевропски звук, почео да прати и влашке певаче, прилагођавајући тако влашки мелос новим музичким тенденцијама, што је недвосмислено имало утицаја и на влашко певање. Осим тога, из разговора са једним од утицајних српских виолиниста петровачког краја, сазнала сам да му је било потребно много времена да „поправи искварено свирање“ влашких неуких свирача, које се огледало у исправљању штимовања њихових виолина (које врло често нису биле штимоване по квинтном кругу, већ према потребама гласа) и „пеглању мелодија“, тј. изменама одређених врста украса и мелодијских решења. Ово је заправо био процес европеизације влашке музике, чиме је она изгубила своја карактеристична обележја. Важна је и чињеница да поменути виолиниста важи за једног од угледнијих учитеља виолине у петровачком крају, који је обликовао и многе потоње генерације влашких свирача, те им директно преносио нови начин свирања. Будући да сам не уме да говори влашки језик, нити да на њему пева, он није био у могућности да пренесе новим генерацијама и певање уз виолинску пратњу, тачније чувене влашке баладе, те можемо претпоставити да је то био један од разлога њиховог нестанка. Као још један репер српских утицаја можемо узети и снимке *Такмичења села* које је начинио Владимир Пауновић, на којима је уочљиво доминантно извођење српске музике, чак и у селима за која се зна да су већински насељена влашким

²² Према подацима Републичког завода за статистику, на последњем попису становништва 2011. године 35330 становника Републике Србије изјаснили су се као Власи (уп: Републички завод за статистику, 2019).

становништвом.²³ Приликом актуелних снимања, казивачи у селу Стамница су потврдили да су на различитим јавним наступима радо певали српске песме, и нудили да изведу примере српске музике коју су некада интерпретирали. Да је влашка музика петровачког краја попримила многе стране елементе говори и изјава влашких музичара из околине Бољевца, који кажу да Власи западно од Хомољских планина свирају „на српски начин“.²⁴

Разлог за румунске утицаје, који се огледају у препевавању румунских песама на влашки језик, и у аранжманима влашких песама које је Славица Јовић Колеровић снимила са оркестром Радија Нови Сад, можда треба потражити у чињеници да су Власи често од стране српских истраживача називани Румунима, као и то да се данас један мали број њих изјашњава управо тако. Због тога не чуди што су се за аранжмане влашких песама у доба социјализма интересовали румунски свирачи из Србије, будући да је њима влашки звук веома близак. Музичари који су радили на поменутом диску јесу Стефан Луциан Петровић (Stefan Lucian Petrovici), диригент и концерт мајстор, Трандафир Журжован (Trandafir Jurjovan), музички продуцент, Јанош Хајдук (Janoš Hajduk), тон мајстор – Румуни који су аранжмане песама начинили онако како је то својствено румунској музици, о чему недвосмислено сведочи и већ поменута употреба цимбала, који је типичан румунски инструмент, иначе стран влашкој традицији.²⁵ У књижици која је приложена уз диск налазе се подаци који нас упућују када и где су снимљене влашке песме (1979. године у *Студију М* Радио Новог Сада), да су у питању „изворне песме млавског краја“, као и то да је диск публикован у „циљу промовисања и очувања културе и идентитета Влаха“. Ипак, занимљиво је да се на снимцима Миљковића и Пауновића из 70-их, 80-их и 90-их година XX века не налази готово ниједна песма са овог диска (осим „Скуаће мума турта“ и то на нивоу приватног музичког изражавања), али данас, када је јавности експлицитно предочено да је диск посвећен вокалној традицији млавског краја, певачи врло радо реинтерпретирају

23 Ипак, ово треба узети са дозом резерве, будући да је у питању само један од фестивала који су се у то време одржавали у петровачком крају (премда највећи), и да није познато на који начин је музика живела у приватној сфери влашког музичког живота тог доба

24 Ова изјава је забележена у Бољевцу приликом снимања сабора *Црноречје у песми и игри*, јуна 2018. године.

25 Румунски аранжмани влашких песама могу се наћи и међу примерима које изводе Гордана Стојићевић и Изворинка Милошевић, само што они нису територијално везани за млавски, већ звишки крај.

музику са њега. Ово говори у прилог томе да намера млавских певача није да путем овакве музике са „румунским“ елементима изразе и румунски национални идентитет, већ да покажу свој влашки етнички идентитет, који су изградили трагајући за неким новим музичким решењима, с обзиром на то да другачије видове изражавања, који су били присутни у приватном животу Влаха, или још увек постоје у сегментима и сећањима појединих, влашка (и шира) јавност не познаје.

Услед тежње за истицањем влашког идентитета који је посебно изражен од 2000. г., а који треба да се прикаже као дистинктиван у односу на српски, а данас у највећој мери и у односу на румунски (будући да се Национални савет Влаха бори против тзв. „румунизације“ влашког становништва), влашки певачи посежу за оним што им је најдоступније и притом од стране јавности сервирано и одобрено као влашко. Неминовно се намеће питање због чега нико није посегао за влашким баладама извођеним уз пратњу *лаптара*, које су, као што видимо, живеле све до средине прве деценије XXI века, а у великој мери се по својим карактеристикама поклапају са влашком унгурјанском музиком забележеном у другим крајевима, и као такве би се недвосмислено могле означити као симбол влашког идентитета. Можемо претпоставити да је одговор управо поменути чињеница да их нико није означио као такве (као што је то био случај са снимцима Славице Јовић Колеровић), као и то да су виолинисти у овом крају од 80-их година прошлог века били „потковани“ српском школом, која није ценила влашке *лаптаре*, што недвосмислено говори о вањским (културно-политичким) утицајима на однос влашке музике и идентитета. До сада изнетим чињеницама се потврђује да је влашка музика постала један од важнијих етничких симбола влашке мањине, а посебно видови њеног вокалног и вокално-инструменталног изражавања будући да они садрже битан елемент влашког идентитета – влашки језик.²⁶ Чини се да је једино битно да је песма отпевана на влашком језику, док је њена музичка структура у другом плану. Такође, видимо и да Власи у овом крају нису у потпуности свесни који то елементи музике коју обилато користе као симбол влашког идентитета заправо могу да се означе као српски или румунски.

26 Велики број научника који су се бавили питањем етничитета управо овај елемент виде као један од најчешћих критеријума за дефинисање етничких граница (уп. Putinja, Stref-Fenar 1997; Dženkins 2001; Eriksen 2004).

У периоду од 70-их година прошлог века до данас, вокална и вокално-инструментална музика Влаха из околине Петровца на Млави претрпела је одређене промене у сфери јавног и приватног музицирања. У приватном музичком животу Влаха поменуте области сачувале су се одређене дијалекатске специфичности, и оне су уједно елементи који континуирано трају у педесетогодишњој дијахронијској перспективи, првенствено у оквиру животног циклуса обичаја (посмртни ритуал, дечије песме и песме за децу), у којем су задржани типични мелодијски обрасци песама и њихова функција. Основни проблем који се јавља на јавној музичкој сцени јесте музичко унифицирање влашке музике, што можемо пратити још од 80-их година прошлог века. Западноевропски утицаји, који су најпре упливали у српску радијску музику, а потом и у све српске ансамбле, такође су уочљиви и у влашкој музици, јер управо овакви оркестри, састављени делом и од српских свирача, представљају музичку пратњу влашким певачима у сфери јавног музицирања. Ово је у влашку музику увело и хармонски начин мишљења, иначе стран овој традицији. Жанровска редукција која се јавља може се схватити и као последица губитка одређених обреда, али и као резултат селекције и фаворизовања музичког материјала од стране шире (српске) јавности. Румунски утицаји који су уочљиви на снимцима с краја 70-их година (мисли се на аранжмане), за сада нису усвојени у актуелној пракси, а феномен препевавања румунских песама на влашки језик тек треба подробније испитати.²⁷

Даља истраживања у овом правцу требало би да дају јаснију слику односа влашке музике и идентитета, која се огледа првенствено у проналажењу компатибилних музичких примера румунске музике препеване на влашки језик, и покушају расветљавања питања да ли је актуелна влашка музика заправо румунска (или је, можда, обрнут случај).

27 О преузимању румунских инструменталних мелодија од стране Влаха писао је Нице Фрациле (уп. 2001). Он је препознао румунске мелодијске обрасце из Добруце и Олтеније у ауторским фрулашким мелодијама Тихомира Пауновића, родом из околине Петровца на Млави (Фрациле 2001: 102–103).

Цитирана литература

- Васиљевић, Миодраг А. „Музички фолклор у зајечарском крају“. *Развитак*, 4–5 (јул – октобар 1963): 65–70.
- Големовић, Димитрије О. „Влашка народна музика“. *Музичка и играчка традиција мултиетничке и мултикултурне Србије*. Београд: ФМУ, 2016, 221–331.
- Големовић, Димитрије О. „Музичка традиција ђердапских Влада“. *Народне игре Црноречја и Ђердапског Подунавља, Народне игре Србије*. Св. 2, Београд: Центар за проучавање народних игара Србије, 1992, 147–163.
- Девећ, Драгослав. „’Дудурејш’ једнотонске свирале из Хомоља“. *Човек и музика (међународни симпозијум посвећен професору др Драгославу Девећу поводом 75-годишњице рођења и 25-годишњице научног рада, Београд, 20–23. јун 2001. године)*. Београд: Велес, 2001, 627–630.
- Девећ, Драгослав. *Народна музика Црноречја (у светлости етногенетских процеса)*. Београд: ФМУ; Бор: ЈП ШРИФ; Бољевац: КОЦ, 1990.
- Девећ, Драгослав. „Особености српског и влашког певања и свирке у североисточној Србији“. *Народне игре Црноречја и Ђердапског Подунавља, Народне игре Србије*. Св. 2, Београд: Центар за проучавање народних игара Србије, 1992, 147–163.
- Девећ, Драгослав. „Приказ ансамбла фрулаша из североисточне Србије“. *Зборник Матице српске за сценске уметности и музику*, 3 (1988): 15–21.
- Дурлић, Паун Ес и Биљана Бојковић. „Влашка митолошка песма о пореклу зла, из Рашанца на Млави“. *Развитак*, 221–222 (2005): 138–144.
- Јанковић, Љубица С. „Народне игре у Хомољу“. *Етнологија. Часопис етнологског друштва у Скопљу*, год. 2, св. 9 (1940): 109–115.
- Јанковић, Љубица С. и Даница С. „Народне игре у Крепољину и Петровцу на Млави“. *Народне игре*, књ. VII. Београд: Просвета, 1937, 109–128.
- Јовановић, Љубомир. „Млава“. *Насеља српских земаља*. Књ. II. СЕЗБ. Књ. V. Београд: СКА, 1903, 247–458.
- Литвиновић, Селена. „Хомољска певачица Наста Степановић (о односу индивидуалног и колективног у народном стваралаштву)“. *Симпозијум Мокрањчеви дани 1994–1996*. Неготин: Дом културе „Стеван Мокрањац“, 1997, 259–267.
- Литрић, Ана. *Браћа Чулиновић као баштинници народне традиције*, 2018. [Дипломски рад одбрањен на Катедри за етномузикологију ФМУ у Београду, у рукопису]
- Ловрић, Марија. „Музика и смрт у посмртном ритуалу Влада североисточне Србије“, 2003а. [Семинарски рад одбрањен на Катедри за етномузикологију ФМУ у Београду, у рукопису]

- Ловрић, Марија. „Преглед посмртних обичаја Влаха у области Звижда и Пека“, 2003б. [Семинарски рад одбрањен на Катедри за етномузикологију ФМУ у Београду, у рукопису]
- Мартиновић, Ана. „Једно дрво, а два огранка“, 2009. [Семинарски рад одбрањен на Катедри за етномузикологију ФМУ у Београду, у рукопису]
- Милосављевић, Љубица. *Вокална пракса у оквиру посмртног ритуала Срба и Влаха у области Црне Реке*, 2013. [Дипломски рад одбрањен на Катедри за етномузикологију ФМУ у Београду, у рукопису]
- Милосављевић, Љубица. „Песме без речи у вокалној традицији Црноречких Влаха“, 2003. [Семинарски рад одбрањен на Катедри за етномузикологију ФМУ у Београду, у рукопису]
- Недељковић, Миле. „Власи“. *Лексикон народа света: човечанство 2000*. Београд: Српска књижевна задруга: Службени лист СРЈ, 2001, 44.
- Радивојевић, Маја Љ. „Етномузиколошка истраживања влашке музике у Србији“, 2019б. [Рад прихваћен за штампу у часопису *Зборник Матице српске за сценске уметности и музику*, 61]
- Радивојевић, Маја Љ. „Изазов бимузикалности: усвајање музичког језика 'других' на примеру фрулаша Радојка Ђорђевића“. *Владо С. Милошевић: етномузиколог, композитор и педагог. Традиција као инспирација (тематски зборник са научног скупа 2017. године)*. Бања Лука: Академија умјетности Универзитета у Бањој Луци, 2019а, 253–269.
- Гацковић, Славољуб и Сања Радиновић. *Petrekătura – песма за испраћај покојника у Влаха Унгурјана*. Зајечар: Матична библиотека „Светозар Марковић“, 2000.
- Радовић, Љубица. „Вокално изражавање у посмртним обичајима у Црној Реци“. *Развитак*, 247–248 (2014): 140–152.
- Рајић-Раденковић, Лариса. „Хомољско народно певање“. *Народне игре Србије*. Св. 7, Београд: Центар за проучавање народних игара Србије: ФМУ, 1995, 119–145.
- Станковић, Сања. „Облици тужења у селу Горњане и њихова улога у посмртном ритуалу (прилог проучавању музичке традиције северо-источне Србије)“. *Развитак*, 2 (1990): 88–92.
- Тодоровић, Александра. „Влашке љубавне и породичне песме у интерпретацији Катице и Љубинка Тодоровића“, 2009. [Семинарски рад одбрањен на Катедри за етномузикологију ФМУ у Београду, у рукопису]
- Фрациле, Нице. „Власи. Влашка традиционална музика“. *Српска енциклопедија. Том II*. Нови Сад: Матица српска; Београд: Српска академија наука и уметности, 2013, 526–527.

- Фрациле, Нице. „Промене стила и репертоара у инструменталној музици Срба, Влаха и Румуна у Србији“. *Нови звук, интернационални часопис за музику*, 18 (2001): 99–107.
- Bojković, Biljana. „Posmrtno pevanje Vlaha iz Zvižda“, 2002. [Seminarski rad odbranjen na Katedri za etnomuzikologiju FMU u Beogradu, u rukopisu]
- Vlahović, Petar. „Vlasi“. *Narodi i etničke zajednice sveta*. Beograd: IRO „Vuk Karadžić“, 1984, 265–267.
- Golemović, Dimitrije O. „Stvaralački princip u narodnom pevanju Vlaha na primeru vokalne prakse Mileve Škoprdić“. *Etnomuzikološki ogledi*. Knj. 95. Beograd: Biblioteka XX vek, 2005, 83–91.
- Dević, Dragoslav. „Osobnosti srpskog i vlašskog pevanja u severoistočnoj Srbiji“. *Narodna umjetnost*, 3 (1991): 289–307.
- Eriksen, Tomas Hilan. *Etnicitet i nacionalizam*. Knj. 143. Beograd: Biblioteka XX vek, 2004.
- Jakovljević, Rastko S. *Marginality and Cultural Identities: Locating the Bagpipe Music in Serbia*, 2012. [Doctoral thesis in manuscript. Defended at Department of Music, University of Durham, England, UK]
- Putinja, Filip i Žoslin Stref-Fenar. *Teorije o etnicitetu*. Knj. 93. Beograd: Biblioteka XX vek, 1997.
- Radivojević, Maja. „Kroz homoljske kapije“. *Etnoumlje*, 30 (2016): 46–49.
- Rajić, Larisa. „Narodna pevačica Ljubina Mijucić (prilog proučavanju vokalne tradicije istočne Srbije)“, 1989. [Seminarski rad odbranjen na Katedri za etnomuzikologiju FMU u Beogradu, u rukopisu]
- Dženkins, Ričard. *Etnicitet u novom ključu. Argumenti i ispitivanja*. Knj. 117. Beograd: Biblioteka XX vek, 2001.

Интернет извори

- <https://www.youtube.com/watch?v=6maamF_LTNg> 16. 10. 2018.
- <<https://www.youtube.com/watch?v=kNKfBYyfT90>> 28. 10. 2018.
- <<https://www.youtube.com/watch?v=PGZUOZ1Cb4I>> 28. 10. 2018.
- <<https://www.youtube.com/watch?v=HYFe7gMM5zo>> 28. 10. 2018.
- <<https://www.youtube.com/watch?v=k-f9KH8Q7bM>> 28. 10. 2018.

<<https://www.youtube.com/watch?v=Vz6iDCzkvrQ>> 28. 10. 2018.

<<http://www.gergina.org.rs/>> 24. 6. 2019.

Opština Petrovac na Mlavi, 2016. <<https://www.petrovacnamlavi.rs/>> 24. 6. 2019.

Regionalna razvojna agencija „Baničev–Podunavlje“ d. o. o. , 2017. <<http://www.rra-bp.rs/budjenje-svesti-o-nacionalnoj-pripadnosti-i-kulturi-vlaha-sa-fokusom-na-mlade>> 24. 6. 2019.

Републички завод за статистику, 2019. <<http://www.stat.gov.rs/oblasti/popis/popis-2011/>; <<http://www.stat.gov.rs/oblasti/popis/prethodni-popisi/>> 24. 6. 2019.

Аудио-извори

Jović Kolerović, Slavica. *Suje šî-m koboare. Izvorne pesme iz mlavskog kraja*. Producent: Dragan M. Stojanjelović. Samostalno izdanje. [n. g.]

Terenski snimci Lj. Miljkovića, Petrovac na Mlavi, Vlasi. DK–13. Fonoarhiv Muzikološkog instituta SANU.

Terenski snimci V. Paunovića, (kasete 1–8), Vlasi 1. DK–11. Fonoarhiv Muzikološkog instituta SANU.

Terenski snimci V. Paunovića, (kasete 9–21), Vlasi 2. DK–12. Fonoarhiv Muzikološkog instituta SANU.

Списак казивача

Витовница: Несторовић Војче;

Кладурово: Петровић Зорица;

Манастирица: Адамовић Љубинка, Јовановић Андријана, Јовановић Драгица, Марјановић Јаворка;

Мелница: Пауновић Слађана;

Рановац: Јовић Колеровић Славица, дечија певачка група КУД-а из Рановца;

Стамница: Радановић Данило, Радановић Срђан, Радојковић Љубиша;

Старчево: Бошковић Тања, Димитријевић Нешица, Радуловић Селинка.

Maja Radivojević

DIACHRONIC PERSPECTIVE OF (DIS)CONTINUITY OF THE VOCAL
AND VOCAL-INSTRUMENTAL EXPRESSION OF THE VLACHS IN THE
REGION OF PETROVAC NA MLAVI

Summary

The music of the Vlach ethnic community in Serbia has so far occupied the attention of ethnomusicologists, who put emphasis primarily on instrumental practice, while the forms of vocal and vocal-instrumental expression were somewhat less studied. Thus, this study is an attempt to observe vocal and vocal-instrumental Vlach music expression in a diachronic perspective: from the end of the 1970s to the present day, in the municipality of Petrovac na Mlavi. Changes that were detected refer to genre reduction, and the “foreign” (Serbian and Romanian) influences on current practice, and one of the main reasons for the new changes is the problem of self-identification of the Vlachs until the end of the 20th century. It is noticed that due to the tendency to emphasize the Vlach identity, which was especially pronounced since the 2000s, which should be shown as distinctive in relation to the Serbian one, and today to a large extent in relation to the Romanian (since the National Council of Vlach struggles with so-called “romanization” of the Vlach population), the Vlach singers resort to what is most accessible to them, and thereby publicly served and approved as Vlachs’. We also see that the Vlachs in this region are not fully aware of what elements of music, which they use as a symbol of Vlach identity, can actually be labeled as Serbian or Romanian. The considered facts confirm that Vlach music has become one of the most important ethnic symbols of the Vlach minority, and especially the forms of its vocal and vocal-instrumental expression, since they contain an essential element of the Vlach identity – the Vlach language.

Keywords: Vlach music, vocal/vocal-instrumental practice, private/public musical expression, ethnic identity.

САДРЖАЈ

УВОДНА РЕЧ.....	5
-----------------	---

Тихомир Ђорђевић као истраживач фолклора

Биљана Сикимић, МАЛЕ ФОЛКЛОРНЕ ФОРМЕ У РОМСКОМ КОРПУСУ ТИХОМИРА ЂОРЂЕВИЋА.....	9
--	---

Данијела Петковић, ТИХОМИР ЂОРЂЕВИЋ У ПРИЛОЗИМА ЗА КЊИЖЕВНОСТ, ЈЕЗИК, ИСТОРИЈУ И ФОЛКЛОР.....	33
---	----

Ратне теме у фолклору

Бранко Златковић, ОТМИЦЕ ДЕВОЈАКА КАО ПОВОДИ СРПСКИМ УСТАНЦИМА ПРОТИВ ТУРАКА.....	49
---	----

Дејан Илић, РАТНИЧКА ТАКТИКА У ХРИШЋАНСКОЈ И МУСЛИМАНСКОЈ ЕПИЦИ О ХАЈДУЦИМА И УСКОЦИМА.....	65
---	----

Александра Попин, „РЈЕСМЕ О ЖЕНАМА“ МАРЕ ЗАРИЋЕВЕ – ПРИМЕР „ПОЗАДИНСКЕ“ ЕПИКЕ.....	85
--	----

Јеленка Пандуревић и Саша Кнежевић, ИСТРУЛИ МИ ДУЊА У ФИОЦИ. УСМЕНОПОЕТСКО НАСЉЕЂЕ И КАРИКА КОЈА НЕДОСТАЈЕ.....	97
---	----

Славица Гароња Радованац, ПАРТИЗАНСКЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ ИЗ СЛАВОНИЈЕ – ИСКУСТВО ТЕРЕНСКОГ ИСТРАЖИВАЊА ОСАМДЕСЕТИХ ГОДИНА 20. ВЕКА.....	121
--	-----

Драгана Вукићевић, ЈЕДНА МОГУЋА ПАРАЛЕЛА – НЕВЕРНА ТИЈАНА БУРЕ ЈАКШИЋА И КОСОВКА ДЈЕВОЈКА.....	145
--	-----

Александра Матић, „ИЗЈЕДЕН ОВЧАР“ – МИТСКА МАТРИЦА РОМАНА ДАН ШЕСТИ РАСТКА ПЕТРОВИЋА.....	161
---	-----

Фолклор данас

Варвара Евгеньевна Добровольская, СОВРЕМЕННАЯ ФОЛКЛОРНАЯ СКАЗКА В РОССИИ: МЕЖДУ ТРАДИЦИЕЙ И ИНДИВИДУАЛЬНЫМ ТВОРЧЕСТВОМ (СЛУЧАЙ ЕФИМИИ ГРИГОРЬЕВНЫ ПАДКИНОЙ)...177

Вихра Баева, ПРАВОСЛАВИЕ И МЕСТНИ КУЛТОВЕ: СВЕТИ МЕСТА, РЕЛИКВИ И РИТУАЛИ В БЪЛГАРСКАТА СТОЛИЦА.....191

Данка Лајић Михајловић и Смиљана Ђурђевић Белић, ДЕФИНИСАЊЕ „ТРАДИЦИОНАЛНОГ“ У (ТРАДИЦИОНАЛНОМ) ПЕВАЊУ УЗ ГУСЛЕ КАО НЕМАТЕРИЈАЛНОМ КУЛТУРНОМ НАСЛЕЂУ: КОМПЕТЕНЦИЈА НОСИЛАЦА НАСЛЕЂА И/ИЛИ СТРУЧЊАКА?...225

Маја Радивојевић, ДИЈАХРОНИЈСКА ПЕРСПЕКТИВА (ДИС) КОНТИНУИТЕТА ВОКАЛНОГ И ВОКАЛНО-ИНСТРУМЕНТАЛНОГ ИЗРАЖАВАЊА ВЛАХА У ОКОЛИНИ ПЕТРОВЦА НА МЛАВИ.....247

Веселка Тончева, ПЕСЕНТА „АЙДЕ ЯНО“ – ТРАДИЦИОННИ И СЪВРЕМЕНИ ИНТЕРПРЕТАЦИИ.....267

Сава Ђурђевић, РЕЦЕПЦИЈА *РЈЕЧНИКА* И ВУКОВ ОДНОС ПРЕМА СМЕХОВНОЈ КУЛТУРИ.....283

Са терена

Милан Лукић, УСМЕНО СТВАРАЊЕ, ЈУЧЕ – НАПОМЕНЕ И УТИСЦИ СА ТЕРЕНА, УЗ ПРИМЕРЕ.....297

Соња Стојановић, О НАРОДНИМ ВЕРОВАЊИМА КОЈА ДОНОСЕ СРЕЂУ – НЕКАД И САД, ТАМО И ОВДЕ.....319

САВРЕМЕНА СРПСКА ФОЛКЛОРИСТИКА VI
Зборник радова

Издавач

Удружење фолклориста Србије
Универзитетска библиотека „Светозар Марковић”
Центар за културу „Вук Караџић“ у Лозници

За издавача

Проф. др Бошко Сувајџић
Проф. др Александар Јерков
Мр Снежана Нешковић Симић

Превод резимеа на енглески језик

Марина Младеновић Митровић

Лектура

Данијела Петковић

Графички дизајн

Наташа Матовић
Матеа Милошевић

Припрема за штампу

Матеа Милошевић

Штампа

„Новитет“, Лозница

Тираж

300

Београд – Тршић, 2019.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

398(497.11)"19/20"(082)
821.163.41.09:398(082)

САВРЕМЕНА српска фолклористика VI : зборник радова / уредници Данијела Петковић, Бошко Сувајић. - Београд : Удружење фолклориста Србије : Универзитетска библиотека "Светозар Марковић" ; Лозница : Центар за културу, "Вук Караџић", 2019 (Лозница : Новитет). - 332 стр. : илустр. ; 24 cm

"... Међународна научна конференција Савремена српска фолклористика VI одржана је у Тршићу од 2. до 4. новембра 2018." --> Уводна реч. - Радови на срп., рус. и буг. језику. - Тираж 300. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија уз сваки рад. - Резимеи на енгл., рус. и срп. језику.

ISBN 978-86-7301-130-1

а) Фолклористика -- Србија -- 20в-21в -- Зборници б) Српска народна књижевност
-- Зборници

COBISS.SR-ID 279190284